

Scriptierecensie

Burgerinitiatief in krimp gemeenten

Siegrit Brands

Sinds de troonrede van 2013 staat het begrip participatiesamenleving volop in de belangstelling. Burgers krijgen meer ruimte voor eigen initiatief: het bottom-up initiatief. Denk aan de invulling en onderhoud van groenstroken, organiseren van buurtactiviteiten en verbeteren van de verkeersveiligheid. In kranten, op tv en op diverse internetplatforms wordt een verhitte discussie gevoerd over de participatiemaatschappij. In hoeverre hebben we al een participatiemaatschappij? In hoeverre zijn burgers in staat mee te werken aan zo'n participatiemaatschappij? Bij die laatste vraag gaat het debat over de rol van de overheid en de mate waarin zij zich kán terug trekken. Bas Snoeker sluit aan bij deze actualiteit met zijn bachelorscriptie 'Initiatieven uit een krimpende samenleving'. Hoe gaan krimp gemeenten om met bottom-up initiatieven en wat kunnen zij doen om bij te dragen aan het succes van deze initiatieven?

De praktijk is weerbarstiger dan de theorie

Snoeker gebruikt de overheidsparticipatietrap om te onderzoeken hoe de omgang met bottom-up initiatieven is in negen gemeenten. Die trap loopt van reguleren, via regisseren, stimuleren, faciliteren tot loslaten. Bij reguleren is de ruimte voor bottom-up initiatieven minimaal, bij loslaten maximaal. Uit de interviews met ambtenaren die Snoeker heeft gehouden, blijkt geen enkele gemeente op de trede 'loslaten' te zitten. Zes van de negen onderzochte gemeenten zitten op de treden reguleren en regisseren.

De focus ligt vooral op de rol van gemeenten. De overheid remt met regels en beleid vaak (onbedoeld) zelforganisatie bottom-up initiatieven. Dit komt omdat de overheid vanuit zichzelf naar de samenleving kijkt ('inside-out'), terwijl ze volgens Snoeker beter kan kijken vanuit het perspectief van ondernemers en burgers, de samenleving zelf ('outside-in').

Snoeker legt een verband tussen het bottom-up initiatief en bevolkingskrimp. De demografische krimp wordt veroorzaakt door vergrijzing, migratie en ontgroening en treft vooral gemeenten waar geen opleidingsinstituut is en waar de kansen op werk klein zijn. Hierdoor blijft in krimp gemeenten vaak een bevolking over die sociaal zwakker is. De veronderstelling van Snoeker dat bottom-up initiatieven juist voor deze krimp gemeenten geschikt zijn omdat ze voor een betere leefbaarheid en grotere vitaliteit zorgen, is niet geheel overtuigend. De

vraag is wat een bottom-up initiatief in een krimp gemeente anders maakt dan in andere gemeenten. Hebben krimp gemeenten meer betrokken burgers? Of zijn bottom-up initiatieven de oplossing voor een gebrek aan inkomsten bij krimp gemeenten om het zelf te doen?

Uit het theoretisch kader komt een helder beeld naar voren van de randvoorwaarden die nodig zijn voor een geslaagde implementatie van bottom-up initiatieven. Zo is het een succesfactor als de gemeente een visie opstelt over zelforganisatie. Die visie geeft initiatiefnemers een duidelijke richtlijn en maakt duidelijk wat gemeente en initiatiefnemers van elkaar mogen verwachten. Alles samen is een open en positieve houding ten opzichte van burgerinitiatieven de belangrijkste succesfactor, en een conservatieve, wantrouwende blik het grootste knelpunt.

Bij de negen krimp gemeenten is ruimte voor verbetering als het gaat om ondersteuning van zelforganisatie. Snoeker concludeert dat de gemeenten zich bewust zijn van de verschuivingen binnen de ruimtelijke ordening en de mentaliteitsverandering die daarvoor nodig is. Krimp gemeenten, met hun sociaal zwakke bevolking, worstelen met de vraag wat zij van burgers kunnen vragen. Hier blijkt heel duidelijk dat de werkelijkheid weerbarstiger is dan de theorie. Een volledig open gemeente op de trede 'loslaten' zal hier niet het gewenste resultaat opleveren. Waarschijnlijk is de trede 'stimuleren' hier het maximaal haalbare.

Voor een goede vergelijking zou het nodig zijn ook van de initiatiefnemers in de negen krimp gemeenten te horen hoe zij de gemeente plaatsen op de overheidsparticipatietrap. Snoeker geeft zelf ook aan dat hier een zwakke plek zit in zijn onderzoek. In feite doet hij hier wat hij de gemeenten verwijt, namelijk 'inside out' kijken. De 'outside in'-blik zou een duidelijker beeld geven van de houding van gemeenten ten opzichte van bottom-up initiatieven en geeft gelijk de gelegenheid tot het toetsen van theorie aan de praktijk. Daarnaast zou een onderzoek naar de omgang van niet krimp gemeenten met bottom-up initiatieven ook verhelderend zijn. Dit zou de houding van krimp gemeenten in een ander daglicht kunnen plaatsen. Misschien doen de krimp gemeenten het dan zo slecht nog niet.

Bas Snoeker (2014) Initiatieven uit een krimpende samenleving: een analyse van de omgang van krimp gemeenten met bottom-up initiatieven. Bachelorthesis Sociale Geografie en Planologie, Universiteit Utrecht.